

TENNIS SPORTINING O'ZBEKISTONGA KIRIB KELISHI, RIVOJLANISH BOSQICHLARI VA QORAQALPOG'ISTONDA TENNIS SPORTINING SHAKLLANISHI.

Abenova Gu'lyira Iqlasbaevna

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti

Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va uslubiyati mutaxassisligi
2-kurs magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18279334>

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqolada tennis sportining O'zbekistonga kirib kelish tarixi, rivojlanish bosqichlari, mustaqillik yillarida amalga oshirilgan islohotlar hamda tennis sportining jismoniy, tarbiyaviy va ijtimoiy ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, jahon va Osiyo tennis chempionlari faoliyati misolida tennis sportining rivojlanish omillari tahlil qilingan. Alohida bobda Qoraqalpog'iston Respublikasida tennis sportining shakllanishi, infratuzilmasi, yoshlar sporti va istiqbollari ilmiy jihatdan tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: tennis, sport tizimi, jismoniy tarbiya, yosh sportchilar, chempionlar, Qoraqalpog'iston, sport infratuzilmasi.

Kirish: Bugungi globallashuv davrida sport jamiyat hayotining muhim tarkibiy qismiga aylanib bormoqda. Ayniqsa, jismoniy tarbiya va sport sog'lom avlodni tarbiyalash, yoshlarni vatanparvarlik ruhida voyaga yetkazish va mamlakat nufuzini xalqaro maydonda oshirishda muhim omil hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, tennis sporti jismoniy va aqliy rivojlanishni uyg'unlashtiruvchi sport turlaridan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Tennis sporti tezkorlik, chaqqonlik, chidamlilik va taktik fikrlashni talab qiluvchi murakkab sport turi bo'lib, bugungi kunda butun dunyoda keng ommalashgan. O'zbekistonda ham tennis sporti mustaqillik yillarida jadal rivojlanib, professional va ommaviy sport turi sifatida shakllandi. Tennis sportining zamonaviy shakli XIX asrning ikkinchi yarmida Angliyada shakllangan. Dastlab "lawn tennis" nomi bilan mashhur bo'lgan ushbu sport turi qisqa vaqt ichida Yevropa va Amerika qit'asida keng tarqaldi. Tennis sportining Olimpiya o'yinlari dasturiga kiritilishi uning nufuzini yanada oshirdi. XX asr davomida tennis sportida texnika, taktika va tayyorgarlik tizimi sezilarli darajada rivojlandi. Jahon miqyosida Rodjer Federer, Rafael Nadal, Novak Jokovich, Serena Williams kabi chempionlar tennis sportining ommaviylashishiga katta hissa qo'shdilar. Ularning sport faoliyati yosh avlod uchun ibrat maktabi bo'lib xizmat qilmoqda.

Tennis sportining O'zbekistonga kirib kelishi

Tennis sporti O'zbekiston hududiga XX asrning o'rtalarida kirib kelgan. Dastlab tennis Sovet Ittifoqi davrida yirik shaharlarda, asosan Toshkentda rivojlana boshladi. Bu davrda tennis sporti ko'proq havaskorlik darajasida bo'lib, cheklangan doirada rivojlandi.

Shunga qaramay, sport maktablari, oliy o'quv yurtlari va harbiy sport jamiyatlari qoshida tennis seksiyalari tashkil etilib, ushbu sport turining dastlabki poydevori yaratildi.

Mustaqillik yillarida tennis sportining rivojlanishi.

1991-yildan keyin O'zbekistonda sport sohasida tub islohotlar amalga oshirildi. Tennis sportiga bo'lgan e'tibor davlat siyosati darajasiga ko'tarildi. O'zbekiston Tennis Federatsiyasining faoliyati kuchaytirildi, moddiy-texnik baza mustahkamlandi.

Ushbu davrda:

- zamonaviy tennis kortlari qurildi;

- bolalar va o'smirlar sport maktablarida tennis bo'limlari ochildi;
- xalqaro musobaqalar tashkil etila boshlandi;
- murabbiylar tayyorlash tizimi takomillashtirildi.

Natijada o'zbekistonlik tennischilar Osiyo chempionatlari va xalqaro turnirlarda muvaffaqiyatli ishtirok eta boshladilar.

O'zbekiston tennischilari va sport yutuqlari

So'nggi yillarda O'zbekiston tennis maktabi shakllanib, xalqaro miqyosda tanila boshladi. O'zbekistonlik sportchilar Osiyo Tennis Federatsiyasi musobaqalari, ITF turnirlari va yoshlar o'rtasidagi chempionatlarda sovrinli o'rinlarni egallab kelmoqdalar. O'zbekistonda tennis sportini rivojlantirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Sportni rivojlantirishga qaratilgan farmon va qarorlar asosida tennis sporti uchun zarur moddiy-texnik baza shakllantirildi. Xususan, bolalar va o'smirlar sport maktablarida tennis bo'limlarini kengaytirish, iqtidorli yoshlarni saralash va professional sportchilar tayyorlash tizimi yo'lga qo'yildi.

Davlat tomonidan:

- sport inshootlarini qurish va rekonstruksiya qilish;
- murabbiylarning malakasini oshirish;
- yosh sportchilarni moddiy va ma'naviy qo'llab-quvvatlash kabi masalalarga alohida e'tibor qaratilmoqda. Bu esa tennis sportining barqaror rivojlanishiga xizmat qilmoqda.

Mashhur jahon chempionlarining tajribasi asosida o'zbek murabbiylari mashg'ulot jarayoniga zamonaviy metodlarni joriy etib, yosh tennischilar tayyorlashga alohida e'tibor qaratmoqdalar.

Tennis sportining jismoniy va psixologik ahamiyati

Tennis sporti inson organizmiga kompleks ta'sir ko'rsatadi. Doimiy mashg'ulotlar:

- yurak-qon tomir tizimini mustahkamlaydi;
- mushaklar faoliyatini rivojlantiradi;
- koordinatsiya va tezkorlikni oshiradi.

Psixologik jihatdan esa tennis sporti sportchilarda sabr-toqat, o'zini boshqara olish, raqibga hurmat va g'alabaga intilish kabi sifatlarni shakllantiradi.

Qoraqalpog'iston Respublikasida tennis sportining rivojlanish bosqichlari

Qoraqalpog'iston Respublikasida tennis sporti nisbatan kechroq rivojlana boshlagan bo'lsa-da, so'nggi yillarda bu yo'nalishda ijobiy o'zgarishlar kuzatilmoqda. Nukus shahri va yirik tumanlarda tennis kortlari barpo etilib, bolalar sport maktablarida tennis bo'limlari faoliyat yuritmoqda.

Qoraqalpog'istonda tennis sportining rivojlanish bosqichlarini quyidagicha tasniflash mumkin:

1. Boshlang'ich davr – tennis sportining tanishtirish va ommalashtirish bosqichi.
2. Shakllanish davri – sport maktablari va mashg'ulotlar tizimining yo'lga qo'yilishi.
3. Rivojlanish davri – yosh sportchilarni musobaqalarga tayyorlash va hududiy turnirlarni tashkil etish.

Bugungi kunda Qoraqalpog'istonda tennis sportiga qiziqayotgan yoshlar soni ortib bormoqda.

Yosh sportchilarni tayyorlashda tennisning o'rni

Tennis sporti yosh sportchilarni saralash va tayyorlashda samarali sport turi hisoblanadi.

Erta yoshdan tennis bilan shug'ullanish bolalarda harakat koordinatsiyasi va jismoniy sifatlarning tez rivojlanishiga yordam beradi.

Murabbiylar tomonidan mashg'ulot jarayonida individual yondashuv, bosqichma-bosqich yuklama va psixologik tayyorgarlikka alohida e'tibor qaratilmoqda.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, tennis sportining O'zbekistonga kirib kelishi va rivojlanishi uzluksiz va izchil jarayon bo'lib, mustaqillik yillarida yangi bosqichga ko'tarildi.

Qoraqalpog'iston Respublikasida ham tennis sportini rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlar yaratilmoqda. Tennis sportining jismoniy, tarbiyaviy va ijtimoiy ahamiyati yuqori bo'lib, kelajakda ushbu sport turi orqali sog'lom va barkamol avlodni tarbiyalash imkoniyati yanada kengayadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Mirziyoyev Sh.M. **Yangi O'zbekiston – taraqqiyot strategiyasi.** – Toshkent: O'zbekiston, 2022.
2. Mirziyoyev Sh.M. **Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz.** – Toshkent: O'zbekiston, 2017.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. *****"Jismoniy tarbiya va sportni yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"***gi Farmon va Qarorlar to'plami.** – Toshkent, 2018.
4. O'zbekiston Respublikasi. *****"Jismoniy tarbiya va sport to'g'risida"***gi Qonun.** – Toshkent, 2015 (yangi tahrirlari bilan).
5. Karimov I.A. **Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.** – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
6. Platonov V.N. **Sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi.** – Kiev: Olimpiyskaya literatura, 2015.
7. Bompas T., Buzzichelli C. **Periodization: Theory and Methodology of Training.** – Champaign: Human Kinetics, 2019.
8. Crespo M., Miley D. **Advanced Coaching Manual.** – London: International Tennis Federation, 2016.
9. Reid M., Crespo M., Lay B. **Skill Acquisition in Tennis.** – London: ITF, 2007.
10. International Tennis Federation (ITF). **Tennis Development Programme Manual.** – London, 2020.
11. Asian Tennis Federation (ATF). **Annual Development Report.** – Bangkok, 2019.
12. Issurin V.B. **Block Periodization Training Theory.** – Moscow: Sport, 2018.
13. Matveyev L.P. **Sport trenirovkasi nazariyasi.** – Moskva: Fizkultura i sport, 2010.
14. Nurmatov R., Qodirov A. **O'zbekistonda jismoniy tarbiya va sport tizimi.** – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.
15. Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti. **Jismoniy madaniyat va sport kafedrası o'quv-uslubiy qo'llanmalari.** – Nukus, 2020.